

geelachtige vliegenlarven aangetroffen, welke zich verder tot imagines ontwikkelden. Ook heb ik eenige keeren cellen opgegraven, die bij nader onderzoek van binnen zwaar beschimmeld bleken; wel heb ik getracht de larven in zulke cellen verder groot te brengen, maar ze gingen vroeg of laat steeds te gronde. En wellicht moeten we aan al deze vijanden of parasieten, die a.h.w. het nageslacht van *Megachile* belagen, nog de mieren toevoegen, terwijl de volwassen behangersbijtjes ten prooi kunnen vallen aan sommige vogelsoorten.

Ten slotte betuig ik ook hier gaarne nogmaals mijn hartelijken dank aan den bekenden Apiden-specialist uit Bremen, den heer J. D. ALFKEN, voor zijn zeer gewaardeerde hulp bij het determineeren van het materiaal van *Megachile* en *Coelioæys*.

Medan, September 1928.

J. C. VAN DER MEER MOHR.

NAAR HET GOUD VAN BANTAM

Als gasten van den ingenieur, die de mijnbouw-exploraties in Zuid Bantam wilde inspecteeren, gingen we begin Mei 1928 naar de onbekende landen aan de zuidkust, waar Europeanen nog bezienswaardigheden zijn, en die van hun kant aan den onderzoekenden Europeaan veel bezienswaardigs kunnen bieden. De tocht ging eerst langs de zuidkust door Palaboehanratoe, en wel per autobus, volgeladen met mantri's en met vivres enz. voor twee weken.

De droomerige vergezichten aan de Wijnkoopsbaai blauwen hier tusschen de ketapangs en njamploengs, die een fraaie laan maken van het kustpad. Nestvarens en hertshoornvarens sieren alom de boomen, onbekommerd om de zilte nevels. Wie zou dat denken, die deze planten alleen in het bosch zag?

In Tjisolok houdt de autoweg op, en dus zette de karavaan zich hier in beweging, voorloopig langs een keurig pad tusschen klappertuinen, en met begeleiding van de donderloeiende rollers links. *Vitex pubescens*, de laban, omzoomt het strand. Een dood stekelvarken komt ons tegemoet in de armen van z'n belager. Het dier moet eenige stekels missen. Zoo'n paar mag wel! Later blijkt dat de meesten van den stoet wat uitgetrokken hebben. Arm kaal dood dier!

Dan slaat de weg landwaarts in, terwijl hij plotseling stijgt. Het komt er op aan om de waterscheiding van een paar honderd meter hoogte te overwinnen, waarachter de Tjibareno stroomt. Nu, dat is zoo'n toer niet. En veel tijd kost het evenmin, want de plantengroei bestaat uit de gewone *Lantana*-wildernis, met af en toe een ondergroei van *Uraria crinita*. Met haar wollige bloemhoofdjes lijkt deze, net als haar zusje, veel op de Hollandsche hazepootjes!

Een tros van groote somber-paarse vlinderbloemen trekt de aandacht. Aha, dat is *Mucuna pruriens*, waarvan de peulen zoo berucht zijn! De koelies waarschuwen dringend „gatel, gatel” en willen onze grijpende handen wel terugroepen. Maar de eigenwijze blanda schrijft hun zoo iets toe als een verwarrende associatie tusschen peul en geheele plant, en plukt de bloemen . . . Een kwartier later loopen we te schuren en te wrijven — de koelies wisten het toch wel goed, dat ook de kelken vol zitten met brandharen.

Onder het afdalen over een kalksteenbodem, die hier en daar vol foramini-feeren zit, zien we ten slotte de Tjibareno in de diepte en het voornaamste onderwerp van de vragen wordt: hoe hoog de rivier wel zou staan. Want bij een vorigen tocht

is iemand door den geweldigen stroom meegesleurd en bijna verdronken ... en wij moeten er ook doorheen. Gelukkig is de rivier ditmaal (in den drogen tijd) erg kleintjes, nog geen meter diep, maar ze is toch zoo levendig, dat de voeten onderweg elk steunpunt kunnen gebruiken. Aan de overzijde wacht de bevolking van kampong Bantarawi ons op, en onze nieuwe gastheer, de kepala kampong, is spoedig gevonden. De belangstelling is groot; zóó groot, dat we ons moeten verkleeden onder tal van nieuwsgierige blikken. We kunnen dit niemand euvel duiden, evenmin als het feit, dat de gastheer „onbekend” met onze karige gewoonte om één sigaret aan te bieden, het heele toegestoken doosje aanneemt en wegstopt. Misschien had hij meer reden om ons wat kwalijk te nemen en verborg de man z'n verontwaardiging onder heftige schrikbewegingen en uitroepen, die op de heele familie oversloegen — toen we uit de plantenbus een aantal peulen van de *Mucuna* te voor schijn haalden. De naam rarawejah had de man wel eens gehoord, maar de heele familie bevestigde, dat het gevaarlijke goedje mèrang heette — en niet in een fatsoenlijke woning thuis behoorde. Aan de laatste aanmaning werd gevolg gegeven en binnenkort sliep de familie even rustig als wij.

De volgende ochtend liet ons de kaalheid en armoede van Zuid Bantam wel bijzonder zien. Ladang en nog eens ladang. Slechts hier en daar een sawah of een zeldzame klapper. Maar het is geen wonder, want de streek ligt zeer geïsoleerd en leent zich niet goed voor verkeer, zooals onze beenen spoedig merkten.

De begroeiing in de ladangs is vrij eentonig, zooals men ze overal ziet. Als hogere boomen vallen vooral op de exemplaren van *Albizzia procera* (ki hiang) met de witte dunne stammen en de massa's bruingele peulen in het ijle loof. Deze plant zal den grond niet verarmen. Of ze daarom gespaard wordt, of dat ze het periodieke branden goed verdraagt, was niet uit te maken. Er stonden overigens genoeg wit-en-zwarte boomskeletten. Dezelfde kwestie treft de vele exemplaren van de laméh (*Alstonia spec.*), die in habitus bijzonder veel op kapok gelijkt, en de sempoe (*Dillenia aurea*). De laatste is imposant door z'n krachtigen bouw en groote bladeren. De kruinen begonnen al te dunnen, en af en toe liep men te schoppen door lagen van knappende dorre bladeren. De bloei heeft weer plaats als bij zooveel tropenboomen aan de kale takken. De groote gele bloemen lichten dan op als kaarsen van een reuzenkandelaber.

Geologische oogen zien hier ook sempoe-hout, maar dan in den grond. Overal steken uit de tuf groote brokken fossiel hout, kajoesempoe. Soms zijn de jaarringen zonder moeite te zien, maar dikwijls ook niet. Hoewel het overal zoo genoemd wordt en onze gidsen ook weer verzekerden, dat het ontstaan is uit sempoeboomen, die in het water gevallen zijn, is het beslist van andere en zelfs zeer uiteenlopende oorsprong. Een slijpplaatje, vergeleken met het echte sempoe-hout, doet dit duidelijk zien.

Vlinders waren er ook niet veel te zien. Een paar blauwtjes, tamelijk veel steenwegvlinders en een enkele *Delios*, was het voornaamste.

Terecht heet een kampong op de driesprong, waar we links afsloegen, Tjadjengkol, want djengkol-boomen (*Pithecolobium lobatum*) omgeven de wegen en steken uit het kreupelhout. In één zoo'n boom was een mooi platform geconstrueerd. De gedachte aan een berenplaatje kwam even naar boven, maar werd gauw verworpen.

Het eene dal volgde het andere op, en het nieuwe was weer als het oude, soms met een onuitwijkbare modderpoel. Een enkel dal echter (van de Tji Dikit) bood een zeer afwijkend aspect. Een verklaring mankeert, maar het beeld staat ons nog helder voor den geest: een lichter glooiende helling, niet bedekt met alang-alang, maar voorzien van een zacht en fluweelig grastapijt; niet met enkele verstrooid staande boomen als elders, maar telkens boschjes van groote heesters. De *tjalik angin* (*Mallotus paniculatus*) geeft den toon aan en wel in allerlei beteekenis, want ze neemt niet alleen de meeste ruimte in, maar de roestkleurige onderkant der bladeren en de mimosa-achtige mannelijke bloeiwijzen kleuren ook mooi tegen het groen, en met een beetje goeden wil hoorden we bovendien de langgesteelde,

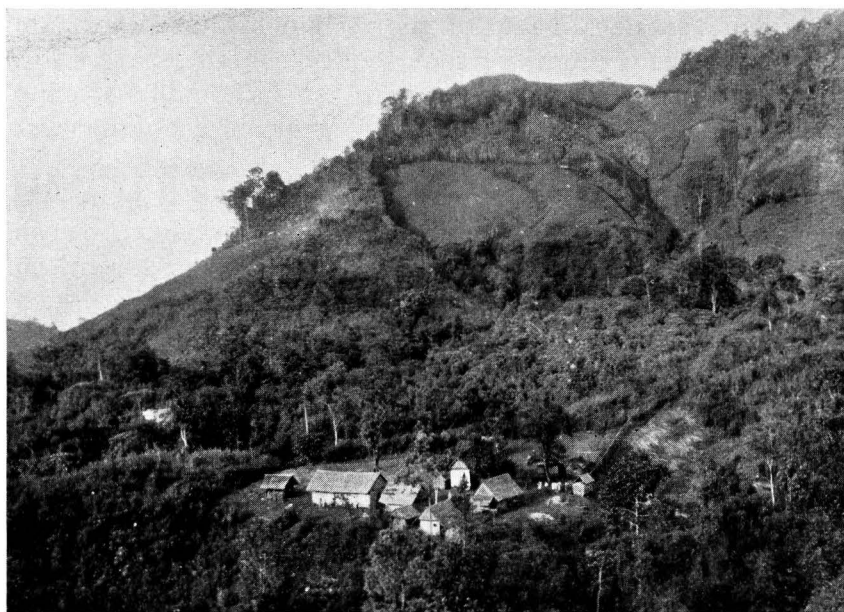

Fig. 1. Gezicht op bivak Tjipitjoeng.

(Foto Ir A. Ch. D. Bothe)

wapperende bladeren hun geluidjes de lucht insturen.

Een paar typische planten uit de ladangs vielen pas op bij de latere tochten vanuit het bivak. Stel je voor, dat je langs een alang-alang-helling loopt, en in de verte een onbekenden heester ziet met groote gele bloemen. Je schuift wat kasoh (glagah) op zij — en valt. Drommels, wat is dat? Plof, daar gaat mijnheer nog eens. O, 't is geen kasoh, 't is *Flagellaria indica* met de bladtopran-

ken (bekend van schoolboeken-plaatjes), die overal aan vastgehecht zitten, terwijl de plant overigens precies een groot gras lijkt. Toch kwamen we bij den forschen heester. Hij draagt waroebloemen, maar vertoont smalle bladeren, benevens heel andere habitus als de bekende boom. 't Is een broertje, nl. *Hibiscus grewiiifolius* (ki oraj), die bijna alleen in Zuid Bantam te vinden is. Het zonderlinge feit, dat er onder het boompje roode bloemen liggen, is ook al gauw begrepen, want de oude bloemen slaan van geel in rood over.

Dan zijn er nog heele velden met zuivere bedekking van *Piper aduncum* (ki seureuh), de bekende heestervormige peperplant, met haar gezwollen knopen en staande, vuil-witte aren. Om te doorkruisen is zoo'n veld heel aangenaam. Je hebt schaduw en slaat gemakkelijk met een stok neer, wat hindert, zóó bros is het hout.

Laten we zeggen, dat nu eindelijk het bivak Tjikotok bereikt is. Het ligt op ± 450 m hoogte, dicht bij het paardenpad, dat uit Bajah aan de zuidkust naar het noorden voert, waarlangs de reis van Bandoeng nog langer duurt (door het lastige

zeetransport naar die plaats). In de diepte staan aan de Tjikotok eenige huisjes, Ze zijn ons zoo dierbaar geworden als bilik-hutten maar zijn kunnen, en speciaal één hokje, het „Laboratorium” waar we al de schatten geregeld uitzochten. Dat je er 's nachts wel eens opgeschud werd (in letterlijken zin) door ontploffingen onder den grond is minder.

In dit dal, o ongeduldige lezer, die al begon te denken aan bedriegelijke beeldspraak in den titel, in dit dal is na doelbewust zoeken (op instigatie van onzen gasteer) goudhoudend erts gevonden in den bodem¹⁾. Het is kwarts met zwarte banden of plekken, die de edele metalen bevatten.

In de omgevende rivieren was gezocht naar gangen van kwarts, zooals nu nog steeds gebeurt, en zoo werd o.a. bij Tjikotok een ertslichaam ontdekt. Duistere tunnels voeren door dit melkwitte gesteente, niet zoozeer om het erts te winnen. maar om den omvang en het gehalte van de aderen vast te stellen. 't Is jammer, dat deze soms zoo diep de aarde in gaan, dat er in de tunnels heftig gepompt moet worden. Deze tunnels, het spreekt vanzelf, lokten ons allereerst aan en zagen herhaaldelijk het licht van onze lampen verschijnen. Goudkoorts? Och wat, die krijg je daar vast nooit. De zwarte streepjes in de waardelooze kwartsmassa hebben lang niet de kracht van het gedegen goud op de alluviale vindplaatsen.

Ondanks vele suggestieve verhalen, gedaan terwijl de oogen vreemd flikkerden (vanwege het acetyleenlicht) en met alle kracht, die een mensch op zich zelf kan toepassen, bleef alles inwendig even koel als met de broeikasatmosfeer in de tunnels was overeen te brengen. Een interessant dier was het, dat onze belangstelling had, nl. *Rhaphidophora picea*, een uit meerdere grotten bekende krekelsprinkhaan. Deze vriend, gezegend met een paar dijen, die zelfs voor een sprinkhaan formidabel mogen genoemd worden, sprong over groote afstanden door de gangen, als hij verontrust werd. Hij leeft aan de wanden. Waarvan is niet direct te zeggen, er zit verder weinig dierlijk leven in de gangen. Wat zwarte kevertjes en een enkele spin is alles. De sprieten zijn, zooals bij z'n meeste familieleden zeer lang, ongeveer vijfmaal de lichaamslengte, en vormen dus voortreffelijke tast- en ruikapparaten in het donker.

Het merkwaardige is, dat de beide sprieten niet even lang zijn. We vonden 1 ♂ en 3 ♀♀ met de linker spriet grooter, en 3 ♂♂ en 2 ♀♀ met de rechter grooter. Dit zal geen gevolg zijn van regeneratie na afbreken van een der organen, want dan zou men toch ook wel dieren met gelijke sprieten mogen vinden. Trouwens ze zijn vanaf de inplanting onmiddellijk verschillend in dikte. Misschien is het eerder een actieve aanpassing van de individuen aan het leven tegen den wand, op kleine

¹⁾ Dit zit zoo. In oude Hindoesche geschriften wordt gesproken over Java als het goud- en zilvereiland, rijk aan goudmijnen. Goud noch zilver werd echter op Java in latere tijden in ontginbare hoeveelheden aangetroffen, zoodat vermoed werd dat die berichten op Sumatra zouden slaan, waar inderdaad op meerdere plaatsen sporen van oude inlandsche ontginningen zijn gevonden. Toen echter het gouvernement in de jaren 1921 tot 1923 in het district Djampang koelon (Z. Soekaboemi) goud- en zilverhoudende ertsafzettingen na een toevallige vondst, aangetroffen had, ontstond het idee dat tusschen het voorkomen op Sumatra en dat in Zuid Soekaboemi een schakel zou bestaan, welke dan in Zuid Bantam zou moeten liggen.

Al spoedig vestigden de eerste verkenningen de overtuiging, dat die meening wel juist kon zijn; zuurdere eruptiefgesteenten en goudhoudende kwartsbrokken werden meegebracht. Toen waren spoedig een paar veelbelovende ertsgangen gevonden, waarvan die van Tjikotok (kotok= lip) de beste bleek te zijn, en hier en daar zeer rijk is.

uitsteeksels en in holtes. Bij drie van de exemplaren konden we vaststellen, dat ze de zijde met de korte sprieten naar den wand gekeerd hadden. En bij een daarvan, die stil bleef zitten, bleef de korte spriet in rust, terwijl de lange, al trillend, de geheele omgeving afzocht. Men zou dus haast zeggen, er zijn linkshoudende en rechtshoudende individuen!

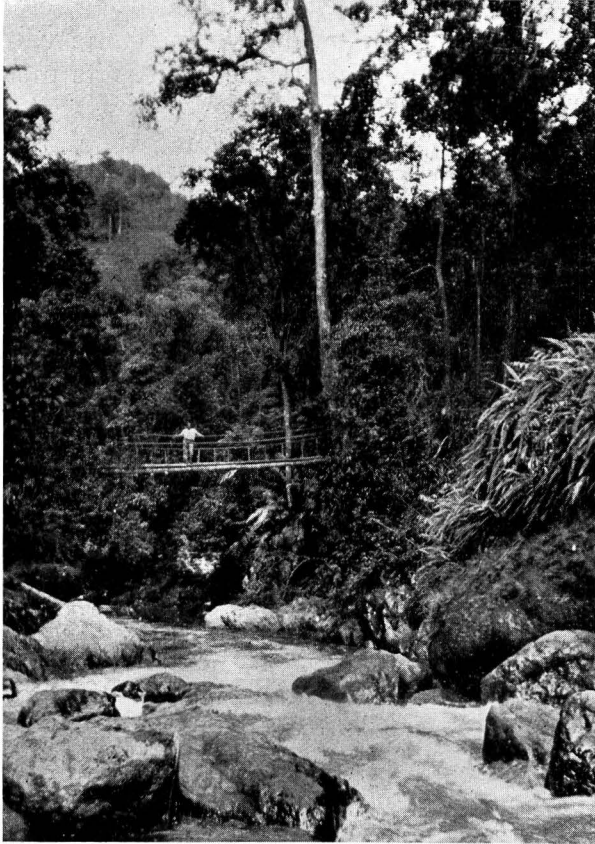

Fig. 2. Hangbrug over de Tji Dikit nabij bivak Tjipitjoeng.

(Foto Ir A. Ch. D. Bothe)

van dezer sierlijk-bladige familie, die hun ezelsooren en vooral de *Homalonema pygmaeus* var. *purpurascens* met z'n warm-bruine blaadjes vlak op den grond.

Voeg daar nog bij de roodgelakte ronde vruchten van *Trichosanthes bracteata*, die overal in het onderhout hangen, en het beeld is compleet.

Door dergelijke beekjes met hun helder water hebben we dikwijls gewandeld. Een er van, de Tjiherang, leverde nog mooie vondsten op. Vogelvlinders (*Ornithoptera*) schieten hier voortdurend over het water en brengen je in de war, zoodat je niet weet, waarheen te slaan met het net. En andere fraaie gediertes vliegen al even vlug. Doch zoo opeens kon het gebeuren, dat er iets statigs kwam aanzeilen. Het is toch een vlinder, denk je, en roept dan met begeerige stem den naam: *Hestia*. Het schitterende dier laat z'n mooie doorzichtig-witte vleugels met de modieuze teekening

Na de tunnels volgde het bosch.

Het „bosch” is slechts een strook in de steile ravijnen van enkele riviertjes in den omtrek. Maar — die boschresten bezitten nog veel moois. Het regenwoud is in het algemeen, zooals bekend, weinig kleurig, maar op zoo'n stukje bosch als langs de Tjikaret, is de bodem veelal bedekt met een sierlijke bloemenmengeling. Overal kruipt *Selaginella Willdenowii* met de typische groen-blauwe weerschijn op de bladeren en de even typische sponsachtige heksenbezems. Daartusschen staan *Begonia*'s met bladeren, wier groen doorzaaid is met witte spikkels of strepen en zelfs ook een soort met de nooit geziene combinatie van groen met helderroode strepen. Een kleinere soort (*Begonia* ?*Vuyckii*) draagt één groot fluweelig blad plat op den grond, daarna nog een enkel kleiner blad en dan een trosje lichtrose bloempjes. Het geheel is nog geen 10 cm hoog.

Een fraaie, groen-wit gevlekte Aracee, waarschijnlijk *Scindapsus pictus*, klimt tegen de boomstammen op. En natuurlijk zijn er wel meer kleurtje bijdragen. Bijv. de bekende

van zwarte vlekken bewonderen, vertoont ook duidelijk dat de vleugels reusachtig groot zijn in verhouding tot het lichaam ($14\frac{1}{2}$ cm spanning, op $3\frac{1}{2}$ cm lichaams-lengte) en dwaalt met onbestemde bewegingen rond.

KONINGSBERGER zegt in „Java, zoölogisch en biologisch”, dat deze dieren wel op goed geluk af schijnen rond te wiken en geen goed stuur hebben. Nu, het lijkt er veel op, maar o wee, als het dier gepakt moet worden. Dan blijkt het stuur toch wel in de goede (voor ons verkeerde) richting gegooid te kunnen worden.

In het gewelf van boomen en struiken over de beek hangen aan dunne takjes de bizarre bloemen van *Unona discolor*. Ze lijken wel op kenanga-bloemen, maar zijn veel sierlijker.

Uit botanisch oogpunt was het meeste de moeite waard een *gandasoeli* met goudgele bloemen en fluweelig-bruine schutbladen daartusschen. Deze *Hedychium Hasseltii* is weinig gevonden, en ook hier stonden maar enkele exemplaren aan den oever. De wortels hebben een zeer bijzonder uiterlijk. 't Zijn precies lange gekronkelde touwen van ongeveer 1 cm dikte; ze bestaan grootendeels uit sterk waterhoudend parenchym zonder vaatbundels. Een meegenomen exemplaar schijnt in den Bandoengschen lyceum-tuin wel te willen groeien, maar verbergt de eigenaardige wortels tot nu toe in de diepte.

De kali is in Bantam dikwijls de beste en zekerste weg, en zoo kwamen wij ook zonder mankeeren aan de kampong Tjikerang, waar eenige teekenen van „beschaving” te vinden waren. Vermoedelijk zijn ze voortgesproten uit het brein van Markoeng, een der kamponggenooten, die aldaar zeer groot en geweldig is, hoogstwaarschijnlijk omdat hij op gouvernementskosten en in een gouvernement-kosthuis een studietijd heeft meegemaakt. . . . Waar de gevangenis al goed voor is!

Er heerschte hier geen feeststemming. Dit was wel opvallend, aangezien tot nu toe in elke doorloopen kampong de gamelan dreinde. Doch de bevolking was grootendeels toch aan het fuiven elders. Met geschenken bewapend hadden we ze al zien lopen. Die bewapening bestond onveranderlijk uit pisang in allerlei kwaliteit en quantiteit, maar veel anders is er ook niet om te geven.

De terugweg via het paardenpad leidde ons weer naar de heuvels rondom het bivak, waar de ladangs in geen tijd gebrand, en dus flink begroeid zijn. Hier treft men punten, van waaruit het een lust is, de zee waar te nemen. Heel ver en heel blauw ligt ze daar, schijnbaar roerloos, en de rollers zijn zilveren biesjes om het blauwe vlak. De gedachten volgen onze blikken en gaan verder.

Op een dezer heuvels, waar de tjaroelang areuj (*Spatholobus ferrugineus*) z'n dikke bruine stengels door de heesters slingert, ontwaarde het begeerige oog een nest van boomtermieten in een flinken heester.

De groote zwarte dieren met hun typische snuit liepen af en aan, toen we den boom schudden. Toen kwam de gedachte om te zien of hier ook een koningin zat in de binnenkamer. Het hakmes sneed de koek van aarde met z'n gemetselde gangen weg en — o zonde — daar floepte uit het midden een gelige massa. Maar toch — dat was geen koningin-achterlijf. Het ovale, ongeveer 4 cm lange witte lichaam, dat de brei leverde, was absoluut zonder aanhangsels en zat vast aan de gangwanden. Even dieper huisde nog zoo iets. Dit was gauw schoongemaakt en leek toen wonderbaarlijk veel op een slangenei. Bij voorzichtig prepareren bleek het inderdaad een keurig mooi embryo van een slang te bevatten. De gele massa

van zoo straks was blijkbaar de nog niet verbruikte dooier uit het andere ei. Dus de allesverterende termieten laten in het hart van hun nest slangeneieren ongeschonden, ja beschermen ze juist door hun tegenwoordigheid. We konden in den korten tijd, die na deze ontdekking nog restte, niet meer zulke nesten vinden, om wat naders te onderzoeken. Al lang weer thuis zijnde, hoorden we tot onze groote verrassing van Dr KOPSTEIN uit Tasikmalaja, dat hij uit een nest van kleinere witte boomtermieten jonge slangen had zien komen. Het waren exemplaren van de zeldzame *Dipsadomorphus jaspidius*, een boomslang met nachtelijke levenswijze. Dit overeen-

Fig. 3. Bantamsch landschap.

(Foto Ir C. ter Haar)

komstige geval van „symbiose”? is beschreven in een der jongste afleveringen van „Treubia”.

Van dierenleven op de ladang was overigens niet zoo erg veel te zien. Een enkele neushoornvogel vloog wel eens met groot lawaai van den eenen boom naar den anderen. Een geheel bruine heulang, door de gidsen heulang hadji genoemd, zat hier en daar somber te staren vanuit z'n kale boomskelet. Of hij wat kwaads gedaan had, of dat men hem zoo maar in het ootje nam, was niet te zeggen, maar één zoo'n exemplaar werd omzwermd door een krijschende bende zwaluwen. Zulke kwajongens toch!

Toen het gouden-tientjesmateriaal in Tjikotok voldoende bekeken was, zette de karavaan zich weer in beweging. Na een kort oponthoud in het meer oostwaarts gelegen bivak Tjipitjoeng kwam de laatste, lange wandeling, waarbij de ruim 800 m hooge Pasir Djirah beklommen moest worden, alleen om daarna weer te kunnen dalen.

Zoo werd tegen zonsondergang, na 10 uur loopen, het eindpunt Tjisolok bereikt. Zwaar van erts en ertszoekers hotste toen spoedig de autobus weer langs de zee, en zwaar van moede beenen en onwillige oogleden vielen daarna eenige menschen op een echt bed in de pasanggrahan van Palaboehanratoe... De wereld werd rustig, de eeuwe refreinen van de zeeklanken verder en verder weg, en dan kwam langzaam over alles de groote stilte, de weldoende rust.

Einde — —

Doch eerst nog dank aan onzen gastheer Ir W. F. F. OPPENOORTH en aan Dr BEUMÉE, die vele determinaties verrichtte of controleerde.

Bandoeng.

L. VAN DER PIJL
F. OPPENOORTH Jr

KORTE MEDEDEELINGEN

Pelikanen in de Baai van Batavia. — Onlangs (eind September 1928) uitvarende voor een reis met het onderzoekingsvaartuig, ontdekten Dr HARDENBERG en ik op den hoek van Krawang een groot aantal pelikanen, die in grootere en kleinere groepen verspreid langs de kust zaten, zwommen en vlogen. Ik had dezen vogel, die bij mij altijd jeugdherinneringen wekt aan den Dierentuin in Amsterdam, tot nu toe nog niet in de vrije natuur waargenomen. Wij stevenden er dus, daar we toch voor anker gingen, dadelijk met de sloep op af en konden ze tot vrij dicht naderen en door den kijker opnemen. Het geheele aantal bedroeg zeker wel een 200. Dichte groepen stonden op den kant, andere vlogen rond, weer anderen zwommen in ondiep water en zochten, den kop onderduikend, blijkbaar op den bodem naar voedsel. Enkele, die op een sero postgevat hadden, lieten zich van zeer dichtbij opnemen, alvorens weg te vliegen. Toen wij veertien dagen later van onze reis terugkeerden, ontdekten we de vogels nog steeds op dezelfde plaats!

Zijn dit vogels, die in Nederlandsch Indië broeden, of trekkers? Daaromtrent schijnt nog geen volkomen zekerheid te heerschen. Welke bereisde lezer van de Tropische Natuur heeft wel eens iets gezien, of gehoord omtrent het broeden van pelikanen in onzen Archipel?

In de Baai van Batavia schijnen ze zich wel meer te vertoonen, naar ik van jachtliefhebbers hoorde. Ook SPENNEMANN vermeldt ze in zijn artikeltje in dit tijdschrift over vogels op de noordkust van Krawang (1924, bladz. 175-176).

H. C. D.

Kalongs in gevangenschap. — Naar aanleiding van mijn artikel in de Tropische Natuur, XVII, 1928, bldz. 179 over vleermuizen in gevangenschap, kwam bij de Redactie van dit orgaan een bericht binnen van den heer VAN MULLEM te Weltevreden, dat Dr BEUMÉE mij dadelijk toezond. Het bericht luidt als volgt:

„Aan den weg van Batavia naar Tangerang woont een Europeaan, die er kalongs op na houdt als een ander duiven, ja nog veel intiemer. Natuurlijk tippelen die beesten niet als duiven over den grond maar hangen vrij aan gespannen talies in den overloop van zijn huis naar de bijgebouwen ervan. Zij eten uit zijn hand en de beestjes komen naar de bezoekers toe, denkende iets te zullen krijgen. Pisangs worden ook voor de dieren op een aparte plaats opgehangen”.

De heer VAN MULLEM bezocht dien Europeaan ongeveer een jaar geleden.

Dit zeer merkwaardige bericht lezende, dacht ik onmiddellijk terug aan een verhaal van MOHNIKE (Blicke auf das Pflanzen- und Thierleben in den Niederl. Malaienländern, 1883, bldz. 401), dat mij bij het schrijven van mijn artikeltje wel bekend was, maar dat ik toen te onwaarschijnlijk vond om het te durven overnemen. Het luidt:

„Davon, dasz auch diese riesigen, fruchtefressenden Nachtthiere sich an den Menschen gewöhnen und ihm anhänglich werden können, ist mir selbst ein Fall vorgekommen. Es war zu Landak, einem